

Πανελλήνια Έρευνα στο Σχολικό Πληθυσμό για τη Χρήση Εξαρτησιογόνων Ουσιῶν & Άλλες Εξαρτητικές Συμπεριφορές | Έρευνα ESPAD-Ελλάδα

Επιστημονικά Υπεύθυνη

Άννα Κοκκέβη, Ομότιμη Καθηγήτρια Ιατρικής Σχολῆς ΕΚΠΑ, Μέλος ΔΣ και Επικεφαλῆς Τομέα Ουσιοεξαρτήσεων, Συναφῶν Ερευνῶν & Διεθνῶν Συνεργασιῶν ΕΠΙΨΥ

Ομάδα έρευνας στο ΕΠΙΨΥ

Τάσος Φῶτιου, Ελευθερία Καναβού, Μυρτώ Σταύρου

Εποπτεία δειγματοληψίας και ανάλυσης

Clive Richardson, Ομότ. Καθηγητῆς Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικῶν & Πολιτικῶν Επιστημῶν

Η έρευνα ESPAD-Ελλάδα

Η «Πανελλήνια έρευνα στο σχολικό πληθυσμό για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιῶν και άλλες εξαρτητικές συμπεριφορές» διενεργείται ανελλιπῶς ανά 4ετία από το 1984, αρχικά από την Ψυχιατρική Κλινική του ΕΚΠΑ και ακολούθως το ΕΠΙΨΥ. Είναι η μόνη έρευνα στη χώρα η οποία εστιάζει στη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιῶν και -πλέον- και σε άλλες αναδυόμενες εξαρτητικές συμπεριφορές. Από τα μέσα τῆς δεκαετίας του 1990 αποτελεί σκέλος τῆς διεθνῶς αναγνωρισμένης Πανευρωπαϊκῆς έρευνας ESPAD, www.espad.org.

Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία τῆς έρευνας ESPAD βασίζεται στο πρότοκο τῆς πανευρωπαϊκῆς έρευνας ESPAD. Το δείγμα τῶν μαθητῶν είναι πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό και επιλέγεται με πολυσταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία. Η έρευνα πραγματοποιείται με την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας. Η συλλογή τῶν στοιχείων γίνεται μέσω τῆς χορήγησης ανώνυμου ερωτηματολογίου μέσα στη σχολική τάξη. Στην έρευνα συμμετέχουν μαθητές που έχουν εξασφαλίσει την ενημερωμένη γονική συναίνεση.

Η έρευνα του 2019 με μια ματιά

- Υλοποίηση—ΕΠΙΨΥ, με τη συνδρομή στη συλλογή τῶν στοιχείων τῶν Κέντρων Πρόληψης τῶν Εξαρτήσεων και Προαγωγῆς τῆς Ψυχοκοινωνικῆς Υγείας
- Συλλογή δεδομένων—Μάρτιος-Μάιος 2019
- Δείγμα—17.733 μαθητές Λυκείου, 16-18 ετῶν σε 351 Λύκεια πανελλαδικά
- Συνεργάτες—242 επαγγελματίες/εθελοντές-συνεργάτες και 63 Κέντρα Πρόληψης τῶν Εξαρτήσεων και Προαγωγῆς τῆς Ψυχοκοινωνικῆς Υγείας

Χρηματοδότηση τῆς έρευνας του 2019 (μερική)

- **Υπουργείο Υγείας**, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), Οργανισμός Κατὰ τῶν Ναρκωτικῶν (OKANA)

Η Έκθεση Αποτελεσμάτων

Η πλήρης Έκθεση και άλλο σχετικό υλικό είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του ΕΠΙΨΥ, www.epipsi.gr

Προτεινόμενη αναφορά

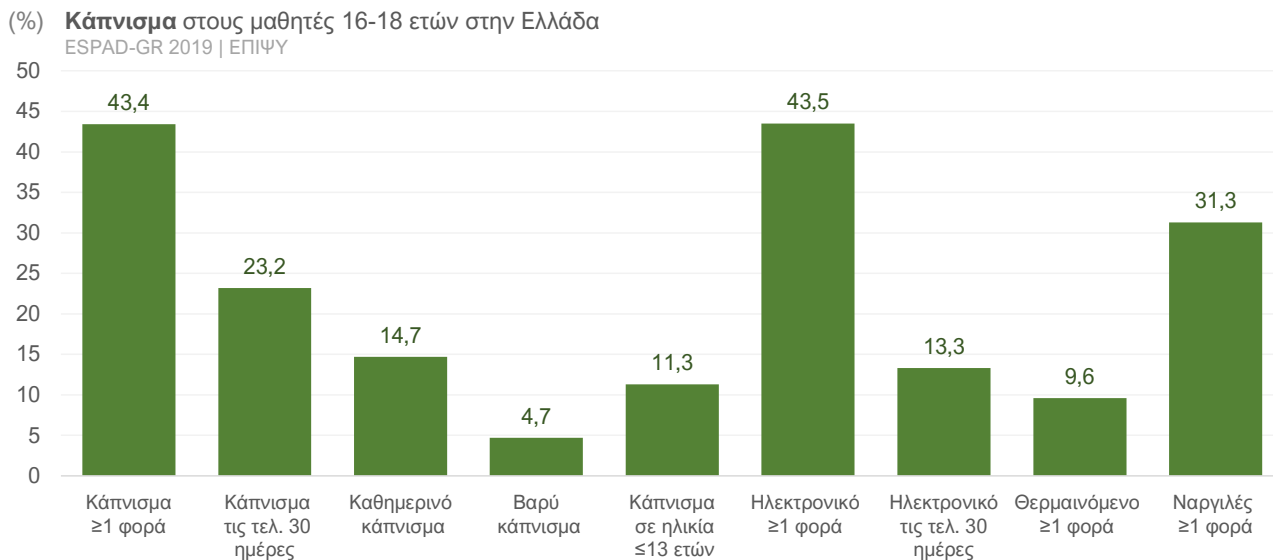
Φῶτιου Α, Καναβού Ε, Σταύρου Μ & Κοκκέβη Α. (2021). Σύνοψη τῶν Κύριων Ευρημάτων τῆς Πανελληνιας Έρευνας στο Σχολικό Πληθυσμό για τη Χρήση Εξαρτησιογόνων Ουσιῶν και άλλες Εξαρτητικές Συμπεριφορές—Έρευνα ESPAD-Ελλάδα 2019. Αθήνα: Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικῆς Υγείας, Νευροεπιστημῶν & Ιατρικῆς Ακριβείας «Κώστας Στεφανῆς» (ΕΠΙΨΥ)

Fotiou A, Kanavou E, Stavrou M, & Kokkevi A. (2021). Summary of Key Findings of the Greek Nationwide School Population Survey on Substance Use and other Addictive Behaviours-ESPAD-Greece 2019. Athens, University Mental Health, Neurosciences & Precision Medicine Research Institute “Costas Stefanis” (UMHRI)

Κάπνισμα

Η πλειονότητα τῶν μαθητῶν 16-18 ετῶν στην Ελλάδα (56,6%) δεν ἔχουν καπνίσει ποτέ τσιγάρο ἢ κάποιο ἄλλο σχετικό προϊόν (Γράφημα 1). Κάτι παραπάνω από δύο στους 5 (43,4%) ἔχουν καπνίσει τσιγάρο ἔστω και μία φορά και -εξ' αὐτῶν- κάτι παραπάνω από τους μισούς (23,2%) καπνίζουν αὐτὴν τὴν περίοδο. Ἐνας στους 7 (14,7%) καπνίζει καθημερινά, με το 1/3 αὐτῶν (4,7%) να καπνίζουν βαριά (περισσότερο στο Ν. Θεσσαλονίκης και στις Λοιπές περιοχές, συγκριτικά με το Ν. Αττικής). Ἐνας στους 8 (13,3%) κάνουν χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου αὐτὴν τὴν περίοδο. Ἐνας στους 10 (9,6%) ἔχει χρησιμοποιήσει θερμαινόμενο τσιγάρο, σε ποσοστὸ 3,1% πολὺ πρόσφατα, δηλαδή μέσα στις 30 τελευταίες ἡμέρες. Πολὺ πρόσφατα ἔχει κάνει χρήση ναργιλῆ ἕνας στους 11 (9,2%), ιδιαίτερα στους Ν. Αττικής και Θεσσαλονίκης (σε σύγκριση με τις Λοιπές περιοχές), περιοχές στις οποίες οι μαθητές επιπλέον θεῶρουν και σε σημαντικὰ υψηλότερο ποσοστὸ «ακίνδυνη» τὴ χρήση του.

Γράφημα 1. Κάπνισμα στους μαθητές 16-18 ετῶν στην Ελλάδα

Τα ποσοστά για το πολὺ πρόσφατο, το καθημερινὸ και το «βαρὺ» κάπνισμα εμφανίζονται σημαντικὰ υψηλότερα στην ηλικία τῶν 17 συγκριτικά με εκείνη τῶν 16 και ακολουθῶς στην ηλικία τῶν 18 συγκριτικά με εκείνη τῶν 17. Το παραπάνω εἶναι ενδεικτικὸ υψηλῆς ἐπίπτωσης και αὐξημένου κινδύνου για εμφάνιση προβλημάτων υγείας και ἄλλων επικίνδυνων συμπεριφορῶν μελλοντικά. Οι αὐξήσεις στον επιπολασμὸ του καπνίσματος με τὴν ηλικία φαίνεται ὅτι συνοδεύονται κι από αντίστοιχες μεταβολές στις αντιλήψεις. Ἐτσι, ὅπως δείχνει ἡ παρούσα ἔρευνα, στους πέντε από τους 6 σχετικὸς δείκτες με τις αντιλήψεις, οι 18χρονοι εμφανίζονται με σημαντικὰ υψηλότερα ποσοστά συγκριτικά με 16χρονοὺς στις αντιλήψεις περὶ «απουσίας» κινδύνου από το κάπνισμα.

Στην Ελλάδα, το κάπνισμα παραμένει μία συμπεριφορὰ που χαρακτηρίζει περισσότερο αγόρια από ὅ,τι τα κορίτσια. Τα αγόρια επιπλέον εμφανίζουν και σημαντικὰ υψηλότερα ποσοστά στους περισσότερους δείκτες σχετικά με τις αντιλήψεις περὶ «απουσίας» κινδύνου από το κάπνισμα. Συνεπῶς, επιπλέον τῶν παρεμβάσεων «καθολικῶς» τύπου οι οποίες απευθύνονται σε εφήβους ανεξαρτήτως φύλου, εἶναι σημαντικό να ενταθῆ ἡ παρουσία παρεμβάσεων οι οποίες να στοχεύουν στους παράγοντες εκείνους που -περισσότερο από τα κορίτσια- αὐξάνουν στα αγόρια τον κίνδυνο εισόδου στο κάπνισμα.

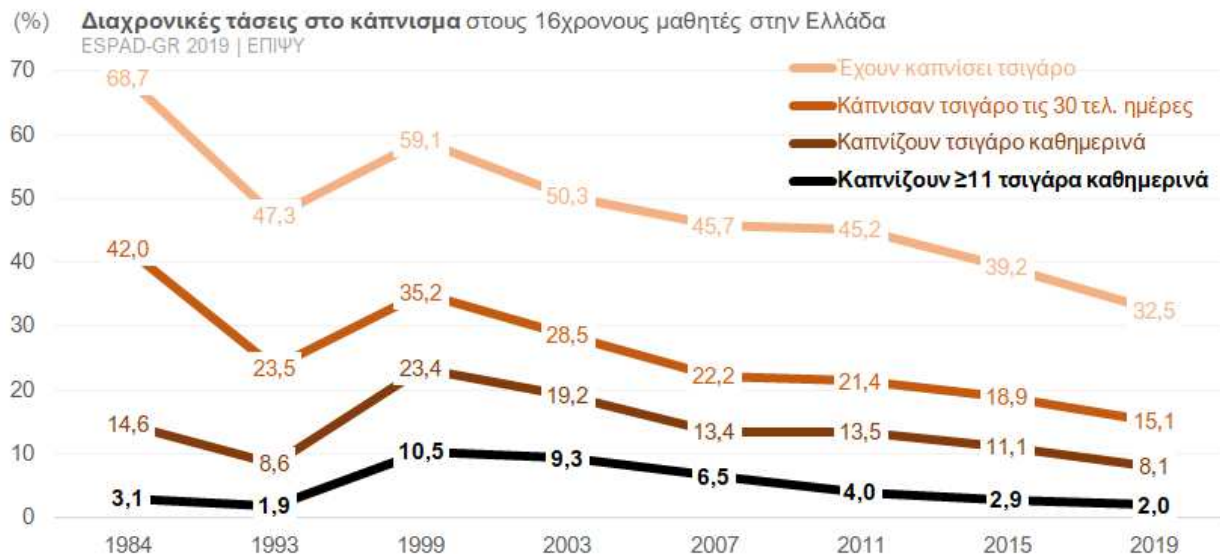
Υψηλότερο ποσοστὸ μαθητῶν οικογενειῶν από αναλογικὰ «χαμηλότερο» οικονομικὸ ἐπίπεδο αναφέρουν πρώτο τσιγάρο σε πολὺ μικρὴ ηλικία και καθημερινὸ κάπνισμα. Η ἴδια ομάδα μαθητῶν, θεῶρουν σε υψηλότερο ποσοστὸ «ακίνδυνο» το κάπνισμα τσιγάρων, εἴτε αὐτὸ εἶναι περιστασιακὸ εἴτε «βαρὺ». Αντίθετα, υψηλότερο ποσοστὸ μαθητῶν οικογενειῶν από αναλογικὰ «υψηλότερο» οικονομικὸ ἐπίπεδο αναφέρουν πρόσφατη χρήση ηλεκτρονικῶν τσιγάρων και χρήση ναργιλῆ. Υψηλότερο ποσοστὸ τῆς ἴδιας ομάδας μαθητῶν

θεωρούν «ακίνδυνη» τη χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου και του ναργιλέ (όπες και του θερμαινόμενου τσιγάρου).

Σε επίπεδο Περιφερειών, τα υψηλότερα ποσοστά καπνίσματος παρουσιάζονται στις νησιώτικες περιοχές της χώρας. Συγκεκριμένα υψηλότερος επιπολασμός στη χρήση συμβατικών τσιγάρων εμφανίζουν οι Ιόνιοι Νήσοι και το Β. Αιγαίο, στη χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου οι Ιόνιοι Νήσοι και η Κρήτη, στη χρήση θερμαινόμενου τσιγάρου οι Ιόνιοι Νήσοι, το Β. Αιγαίο και η Κρήτη και στη χρήση ναργιλέ η Κρήτη και ο Ν. Αττικής.

Ενθαρρυντικό είναι ότι στους 16χρονους (και στα δύο φύλα) φαίνεται να συνεχίζεται και το 2019 η μείωση σε όλους τους δείκτες του καπνίσματος τσιγάρων, η οποία παρατηρείται σε ολόκληρη τη διάρκεια της τελευταίας 20ετίας (**Γράφημα 2**)—με την ίδια τάση να παρατηρείται για τους ίδιους δείκτες κατά την τελευταία δετία και στους 17- και τους 18χρονους). Η παραπάνω τάση συμπίπτει χρονικά και με σημαντικές μειώσεις στα ποσοστά τῶν 16χρονῶν μαθητῶν που θεωρούν ότι θα τους ήταν ‘εύκολο’ να βρουν τσιγάρα σε περίπτωση που θα ήθελαν και τῶν μαθητῶν που θεωρούν το περιστασιακό και το βαρύ (μισό πακέτο τσιγάρα την ημέρα) κάπνισμα «ακίνδυνο». Το ανησυχητικό είναι ότι την τελευταία τετραετία αυξήθηκε σημαντικά το ποσοστό τῶν 16χρονῶν μαθητῶν που αναφέρουν χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου, με την τάση αυτή να παρατηρείται εξίσου σε αγόρια και κορίτσια (δεν υπάρχουν στοιχεία για τους 17- και τους 18χρονους), ενδεικτικό αύξησης της διείσδυσης του προϊόντος αυτού στα νεαρότερα στρώματα του πληθυσμού στη χώρα μας.

Γράφημα 2. Διαχρονικές τάσεις στο κάπνισμα στους 16χρονους μαθητές στην Ελλάδα

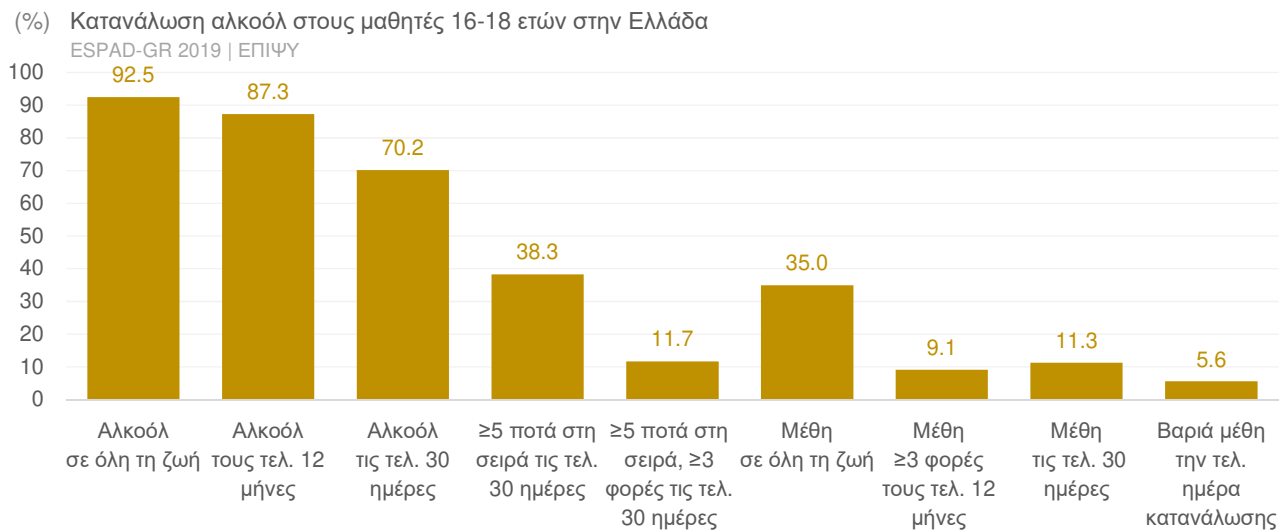

Σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες του ευρωπαϊκού ερευνητικού προγράμματος ESPAD για τους 16χρονους, σε κανέναν δείκτη καπνίσματος που εξετάζεται στην έρευνα αυτήν, οι 16χρονοι στη χώρα μας δεν εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά συγκριτικά με το σύνολο τῶν χωρῶν που συμμετέχουν στην πανευρωπαϊκή έρευνα. Εξαιρεση αποτελούν οι αντιλήψεις περί εύκολης πρόσβασης σε τσιγάρα, για τις οποίες η Ελλάδα εμφανίζει υψηλότερα ποσοστά. Το παραπάνω είναι ενδεικτικό ότι στη χώρα μας διατηρείται η επίδραση παραγόντων που αποτρέπουν ή τουλάχιστον καθυστερούν την είσοδο μεγαλύτερου αριθμού εφήβων στο κάπνισμα.

Κατανάλωση αλκοόλ

Η συντριπτική πλειονότητα (93,4%) τῶν μαθητῶν Λυκείου στην Ελλάδα αναφέρουν ὅτι ἔχουν εὐκολὴ πρόσβαση σε οἰνοπνευματώδη ποτά και ὅτι ἔχουν καταναλώσει αλκοόλ τουλάχιστον μια φορά στη ζῆή τους (92,5%), ενώ επτά στους 10 (70,2%) ὅτι ἔχουν καταναλώσει αλκοόλ τις 30 τελευταίες ἡμέρες ἀπὸ τη διεξαγωγή τῆς έρευνας (πολύ πρόσφατα, **Γράφημα 3**). Σημαντικὴ μερίδα τῶν μαθητῶν (σχεδόν 2 στους 5- 38,3%) αναφέρουν ὅτι πολὺ πρόσφατα ἤπιαν 5 ἢ περισσότερα ποτά στη σειρά τουλάχιστον μία φορά ενώ ἕνας στους 9 (11,7%) τουλάχιστον τρεῖς φορές. Επιπλέον, ἕνας στους 9 μαθητές Λυκείου (11,3%) αναφέρει ὅτι μέθυσσε τις τελευταίες 30 ἡμέρες ἀπὸ τη διεξαγωγή τῆς έρευνας ενώ χαμηλότερο, ἀλλά ἀξιοπροσοχῆς, ποσοστὸ (5,6%) ὅτι μέθυσαν «βαριά» την τελευταία ἡμέρα που καταναλῶσαν αλκοόλ. Παράλληλα, περισσότεροι ἀπὸ ἕνα στους 3 μαθητές (35,0%) θεωροῦν ἀκίνδυνο το να πίνει κανείς σχεδόν καθημερινά (1-2 ποτά) ἀλλά πολλοὶ λιγότεροι (ἕνας στους 19- 4,7%) ὅτι εἶναι ἀκίνδυνο να πίνει κανείς 5 ἢ περισσότερα ποτά στη σειρά, κάθε Σαββατοκύριακο.

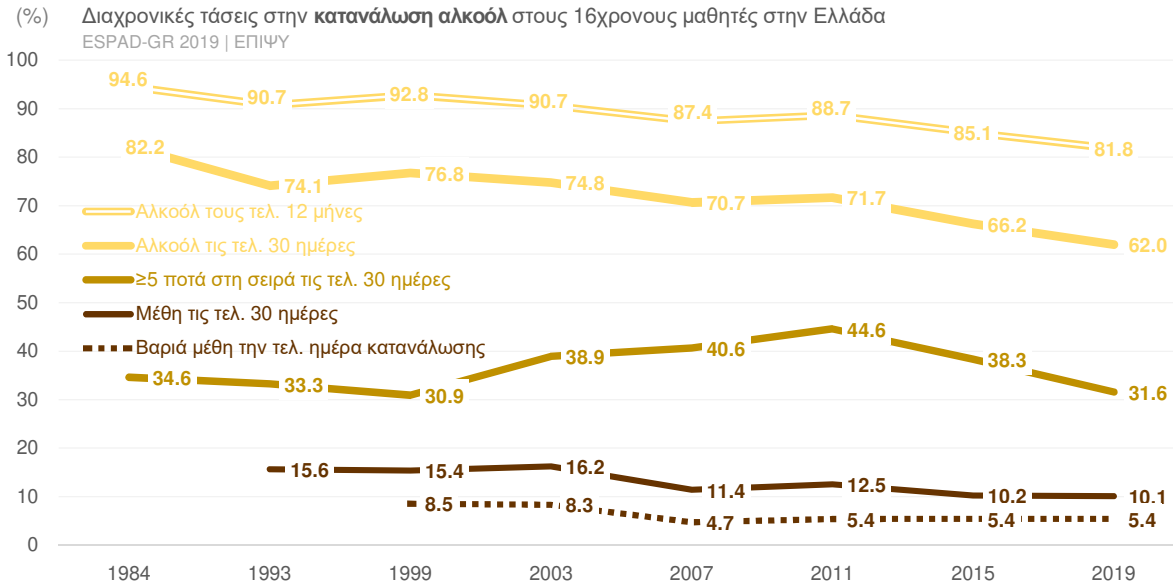
Γράφημα 3. Κατανάλωση αλκοόλ στους μαθητές 16-18 ετῶν στην Ελλάδα

Τα ποσοστά τῆς πολὺ πρόσφατης κατανάλωσης αλκοόλ, τῆς υπερβολικῆς κατανάλωσης και τῆς μέθης αὐξάνονται με την ἡλικία τῶν μαθητῶν (ενδεικτικὰ, ἀπὸ 62,0% στους 16χρονους σε 72,8% και 76,0% στους 17χρονους και 18χρονους, ἀντίστοιχα, για την πολὺ πρόσφατη κατανάλωση) και καταγράφουν υψηλότερες τιμές μεταξύ τῶν αγοριῶν.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ὅτι οἱ ἔφηβοι ἀπὸ ἀναλογικὰ υψηλότερο οικονομικὸ ἐπίπεδο θεωροῦν «ἀκίνδυνη» την κατανάλωση αλκοόλ σε χαμηλότερο ποσοστὸ (33,7% ἔναντι 39,4% εφήβων ἀπὸ ἀναλογικὰ υψηλότερο και χαμηλότερο οικονομικὸ ἐπίπεδο θεωροῦν «ἀκίνδυνο» το να πίνει κανείς 1-2 ποτά σχεδόν καθημερινά) ἀλλά παράλληλα καταγράφουν υψηλότερα ποσοστά σε ὅλους τους δείκτες κατανάλωσης και μέθης μεταξύ τῶν συνομηλικῶν τους-πιθανῶς λόγω τῆς ευκολότερης πρόσβασῆς τους σε οἰνοπνευματώδη ποτά. Μεταξύ τῶν τριῶν γεωγραφικῶν στρῶμάτων, υψηλότερα ποσοστά υπερβολικῆς κατανάλωσης και μέθης καταγράφονται στις περιοχές ἐκτὸς του Ν. Ἀττικῆς.

Το 2019, οἱ δείκτες κατανάλωσης αλκοόλ σε ὅλη τη ζῆή, τους τελευταίους 12 μήνες και τις τελευταίες 30 ἡμέρες καταγράφουν μείωση, τόσο σε σχέση με την προηγούμενη έρευνα ESPAD (2015) ὅσο και συγκριτικὰ με τις προηγούμενες δεκαετίες (**Γράφημα 4**). Εντούτοις, το γεγονός αὐτὸ δεν πρέπει να μας εφησυχάζει καθὼς ἡ μείωση αὐτὴ δε συνοδεύεται ἀπὸ ἀντίστοιχο βαθμὸ μείωσης στα ποσοστά μέθης.

Γράφημα 4. Διαχρονικές τάσεις στην κατανάλωση αλκοόλ στους 16χρονους μαθητές στην Ελλάδα

Στη βάση τῶν παραπάνω στοιχείων, ανησυχία προκαλεί το εύρημα ότι περισσότεροι από 3 στους 5 μαθητές (62,0%) αναφέρουν ότι έχουν καταναλώσει αλκοόλ σε χώρους διασκέδασης τουλάχιστον μία φορά τις 30 τελευταίες ημέρες-παρά το γεγονός ότι η νομοθεσία απαγορεύει την είσοδο ανηλίκων σε χώρους διασκέδασης και την κατανάλωση αλκοόλ. Προβληματισμό δημιουργεί και το γεγονός ότι περισσότεροι από ένα στους 6 εφήβους (17,4%) αναφέρουν ότι, κατά τους τελευταίους 12 μήνες, υπήρξαν επιβάτες σε όχημα του οποίου ο/η οδηγός είχε πει πολύ-πόσο δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί εάν επρόκειτο για κάποιον/-α φίλο/ή τους ή μέλος της οικογένειάς τους.

Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός, ότι παρόλο που οι έφηβοι στην Ελλάδα έχουν εύκολη πρόσβαση σε οιοπονευματώδη ποτά και καταναλώνουν αλκοόλ σε υψηλότερο ποσοστό συγκριτικά με τους ομότιμους τους στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, φαίνεται ότι μεθούν και κάνουν υπερβολική κατανάλωση σε χαμηλότερα ποσοστά.

Χρήση παράνομων ουσιών

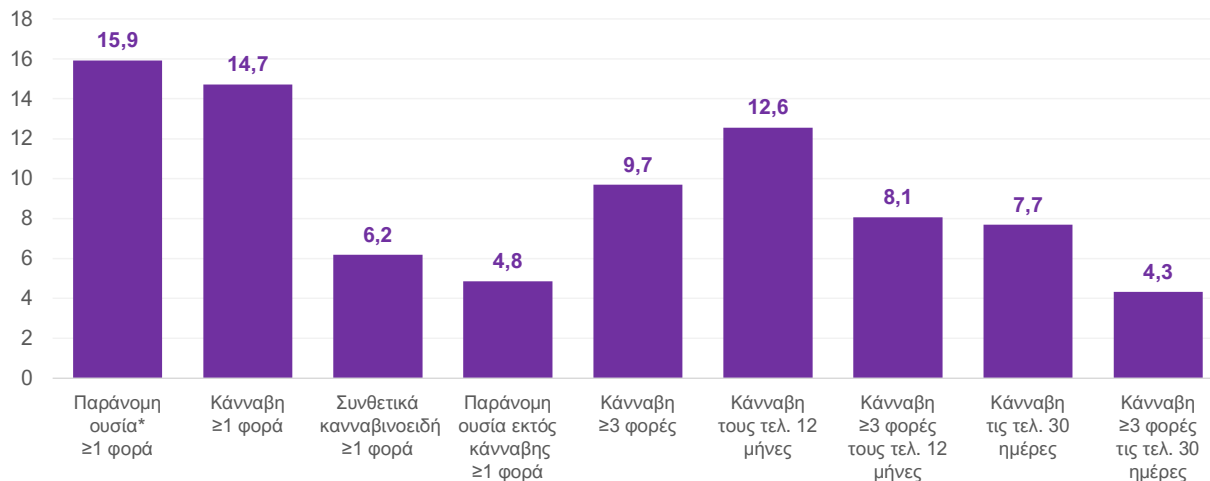
Η συντριπτική πλειονότητα τῶν μαθητών 16-18 ετών στην Ελλάδα (84,1%) το 2019 δεν έχουν κάνει ποτέ χρήση παράνομων ουσιών. Χρήση κάποιας παράνομης ουσίας έχει κάνει σχεδόν ένας στους 6 (15,9%, **Γράφημα 5**). Ένας στους 7 (14,7%) έχει κάνει χρήση κάνναβης -με μεγάλη διαφορά τη δημοφιλέστερη παράνομη ουσία-, με τα 2/3 εξ αυτών (9,7%) να έχουν επαναλάβει τη χρήση της τουλάχιστον 3 φορές. Σε ποσοστό 4,8% αναφέρεται χρήση κάποιας παράνομης ουσίας εκτός κάνναβης. Εξαιρουμένης της κάνναβης (συνθετικής ή μη), για καμία παράνομη ουσία ξεχωριστά ο επιπολασμός δεν

ξεπερνά το 2019 το 2,5%. Ωστόσο, εκτός τῶν παράνομων ουσιών, σχεδόν ένας στους 8 (12,9%) έχει κάνει χρήση κάποιας εισπνεόμενης ουσίας (το 4,8% πολύ πρόσφατα). Στους περισσότερους από τους παραπάνω δείκτες, η περιοχή της Θεσσαλονίκης παρουσιάζει υψηλότερα ποσοστά συγκριτικά με τις λοιπές περιοχές (σε κάποιους, και συγκριτικά με την περιοχή της Αττικής).

Επιπλέον, ένας στους 8 μαθητές 16-18 ετών (12,6%) έχει κάνει χρήση κάνναβης κατά τους τελευταίους 12 μήνες (πρόσφατη χρήση) και σχεδόν ένας στους 12 (8,1%) έχει επαναλάβει τη χρήση τουλάχιστον 3 φορές κατά τη ίδια περίοδο. Ένας στους 13 (7,7%) έχει κάνει χρήση κάνναβης πολύ πρόσφατα, τις 30 τελευταίες ημέρες, με περισσότερους από τους μισούς εξ' αυτών (4,3%) να έχουν επαναλάβει τη χρήση τουλάχιστον 3 φορές κατά τη ίδια περίοδο.

Γράφημα 5. Χρήση παράνομων ουσιών στους μαθητές 16-18 ετών στην Ελλάδα

(%) **Χρήση παράνομων ουσιών** στους μαθητές 16-18 ετών στην Ελλάδα
 ESPAD-GR 2019 | ΕΠΙΨΥ

*Οποιαδήποτε εκ των κάνναβη, κοκαΐνη, κρακ, έκσταση, αμφεταμίνη, μεθαμφεταμίνη, LSD ή κάποιο άλλο παραισθησιογόνο, ηρωίνη, κεταμίνη ή GHB.

Τα ποσοστά για την πρόσφατη, την πολύ πρόσφατη και την επαναλαμβανόμενη χρήση παράνομων ουσιών είναι σημαντικά υψηλότερα στην ηλικία τῆς 17 συγκριτικά με εκείνη τῆς 16 και ακολούθως στην ηλικία τῆς 18 συγκριτικά με εκείνη τῆς 17. Το παραπάνω είναι ενδεικτικό υψηλῆς επίπτῆσης και αυξημένου κινδύνου για εμφάνιση προβλημάτων από τη χρήση παράνομων ουσιών και άλλων επικίνδυνων συμπεριφορών κατά την ενήλικη ζῆή τους.

Όπως και σε άλλες συμπεριφορές που διερευνώνται στην έρευνα αυτή η χρήση παράνομων ουσιών αναφέρεται σε σημαντικά υψηλότερα (εδώ, σε πολλές περιπτώσεις διπλάσια) ποσοστά στα αγόρια συγκριτικά με τα κορίτσια—ενδεικτικό τῆς ανάγκης για ανάπτυξη παρεμβάσεων πρόληψης και προαγωγῆς τῆς υγείας οι οποίες να πρέπει ενδεχομένως να είναι επικεντρωμένες στο φύλο.

Οι παραπάνω διαφορές στα επίπεδα επιπολασμού ανάμεσα στις ηλικίες και τα φύλα συνοδεύονται κι από αντίστοιχες διαφορές στις αντιλήψεις περί επικινδυνότητας από τη χρήση παράνομων ουσιών. Συγκεκριμένα, σε όλες τις περιπτώσεις, η δοκιμή, η περιστασιακή και η συστηματική χρήση τῆς κάνναβης θεωρεῖται «ακίνδυνη» από σημαντικά υψηλότερα ποσοστά αγοριῶν από ό,τι κοριτσιῶν και από σημαντικά υψηλότερα ποσοστά 18χρονῶν από ό,τι 17χρονῶν, αλλά και 17χρονῶν από ό,τι 16χρονῶν—ενδεικτικό συσχέτισης τῆς χρήσης και τῆς αντιλήψεως στον πληθυσμό αυτόν.

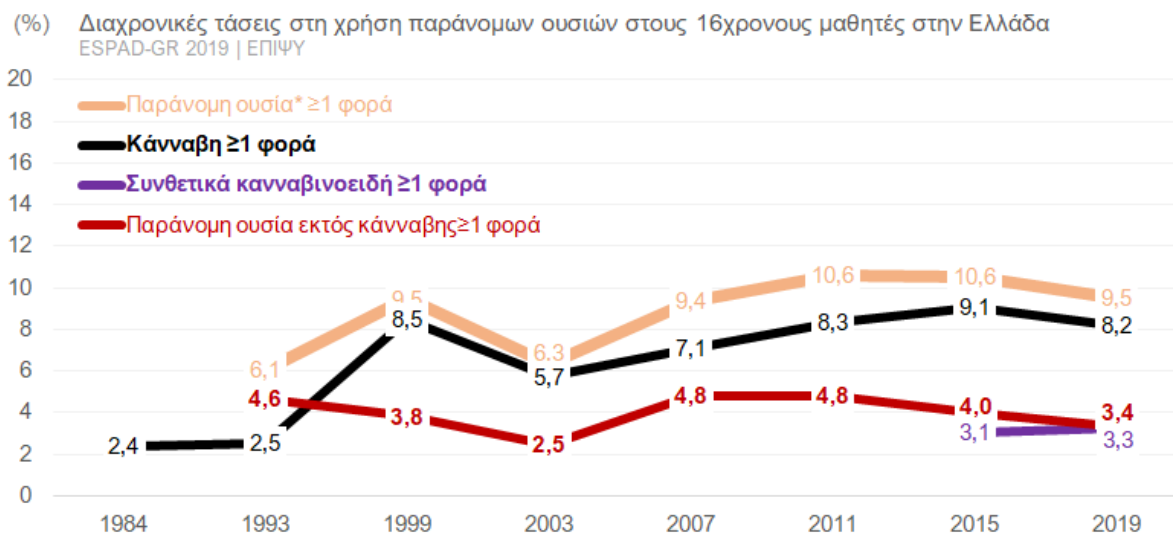
Τα στοιχεία για το 2019 δείχνουν ὅτι η χρήση παράνομων ουσιῶν είναι περισσότερο διαδεδομένη στους μαθητές οικογενειῶν από αναλογικά 'υψηλότερο' οικονομικό επίπεδο. Ωστόσο, οι μαθητές οικογενειῶν από αναλογικά 'χαμηλότερο' οικονομικό επίπεδο παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά σε δείκτες υψηλότερου κινδύνου ὅπως τῆς πολύ πρόσφατη χρήση κάνναβης, τῆς πολύ πρόσφατη επανάληψη τῆς χρήσης τῆς ουσίας και τῆς χρήση ἑστῆ και μία φορά σε ὅλη τῆ ζῆή ουσιῶν εκτός κάνναβης (αν και συγκριτικά μόνο με τους ὁμοτίμους τους από οικογένειες με 'μέσο' οικονομικό επίπεδο). Σε συμφωνία με προηγούμενες διαπιστώσεις, τῆ συστηματικῆς χρήσης κάνναβης τῆς θεωροῦν «ακίνδυνη» σε υψηλότερο ποσοστό οι μαθητές οικογενειῶν από αναλογικά 'χαμηλότερο' οικονομικό επίπεδο, συγκριτικά με τους ὁμοτίμους τους από οικογένειες με 'μέσο' οικονομικό επίπεδο.

Σε επίπεδο Περιφερειῶν, ὅπως και με τὸ κάπνισμα (βλ. σχετικῆ ενότητα) οι Ιόνιοι Νῆσοι εμφανίζονται με τὰ υψηλότερα ποσοστά σε ὅλους τους δείκτες που αφοροῦν τῆς παράνομης ουσίας. Η Περιφέρεια τῆς Ἀττικῆς και εκείνη του Ν. Αιγαίου εμφανίζονται με συγκριτικά υψηλότερα ποσοστά μαζί με τὸ Ιόνιο σε 5 δείκτες, ἐνῶ ακολουθοῦν σε συχνότητα ἡ Κεντρικῆ Μακεδονία (περιλαμβάνει τῆ Θεσσαλονικῆ). Είναι χαρακτηριστικό ὅτι παντοῦ ὅπου ο

επιπολασμός της χρήσης είναι υψηλότερος, υψηλότερα είναι και τα ποσοστά τῶν μαθητῶν που θεῶν ρούν τη δοκιμή, την περιστασιακή και τη συστηματική χρήση της κάνναβης «ακίνδυνη».

Εἶναι ενθαρρυντικό ὅτι στους 16χρονους (και στα δύο φύλα), ὁ επιπολασμός της χρήσης παράνομων ουσιῶν δεν ἔχει αυξηθεῖ την τελευταία δετία –το 2019 ἦταν υψηλότερος μόνο σε σύγκριση με 2003 (**Γράφημα 6**). Εἰδικά για την κάνναβη, τὸ ποσοστὸ της χρήσης ἦταν υψηλότερο μόνο σε σύγκριση με πριν ἀπὸ μία 25ετία. Για την ἴδια ηλικιακή ομάδα αυξήσεις δεν ἔχουν παρατηρηθεῖ την τελευταία 35ετία οὔτε και στον επιπολασμό της χρήσης (ἔστῃ και μία φορά) παράνομων ουσιῶν εκτὸς κάνναβης. Μάλιστα, τὸ ποσοστὸ της χρήσης τους εἶναι μειῶμένο, συγκριτικά με πριν ἀπὸ μία δετία. Σε συνδυασμό, τα παραπάνῳ εἶναι ενδεικτικὰ διατήρησης της ἐπίπτῃσης σε αὐτὴν την ηλικία σε σταθερὰ ἐπίπεδα. Ωστόσο, τὸ παραπάνῳ ἀποτελεῖ ἓνα μέρος μόνον της γενικῆς εἰκόνας για τη χρήση παράνομων ουσιῶν στους 16χρονους στην Ελλάδα. Διότι, τὸ ποσοστὸ τῶν 16χρονῶν που ἀναφέρουν ἐπανάληψη της χρήσης κάνναβης κατὰ τους τελευταίους 12 μῆνες, ἀν και χαμηλὸ, παρουσιάζεται αυξημένο τὸ 2019 (4,6%), συγκριτικά με πριν ἀπὸ μία δετία (3,1%). Αὐτὸ, σε συνδυασμό με τὸ ὅτι τὸ 2019 συνεχίστηκε ἡ σταδιακὴ ἀλλὰ σημαντικὴ αὐξηση του ποσοστοῦ τῶν 16χρονῶν που θεῶν ρούν «ακίνδυνη» τη χρήση κάνναβης, «εὐκόλη» την πρόσβαση στην κάνναβη και χρήση της ουσίας στο φιλικὸ τους περιβάλλον, ἀποτελεῖ σημαντικό παράγοντα κινδύνου για ἐμφάνιση μῆα ομάδας νεαρῶν ἐνηλίκῶν που ἀντιμετῃρίζουν προβλήματα ἀπὸ τη χρήση παράνομων ουσιῶν. Χαρακτηριστικά, τὸ 2019 σχεδὸν οἱ δύο στους 5 16χρονους που ἔχουν κάνει πρόσφατη χρήση κάνναβης βρίσκονται βάσει ἐιδικῆς κλίμακας σε ὑψηλὸ κίνδυνο για ἐμφάνιση προβλημάτων που συνδέονται με τη χρήση της ουσίας—με τὸ ποσοστὸ αὐτὸ να ἐμφανίζεται αυξημένο συγκριτικά με πριν ἀπὸ μία δετία.

Γράφημα 6. Διαχρονικὲς τάσεις στη χρήση παράνομων ουσιῶν στους 16χρονους μαθητῆς στην Ελλάδα

*Ὅποιαδήποτε ἐκ των κάνναβης, κοκαΐνης, κρὰκ, ἔκστασης, ἀμφεταμίνης, μεθαμφεταμίνης, LSD ἢ κάποιου ἄλλου παραισθησιογόνου, ηρωΐνης, κεταμίνης ἢ GHB.

Πάντῃς, ὅπῃς και στην περίπτωση του καπνίσματος, σε κανέναν δείκτη χρήσης ουσιῶν που ἐξετάζεται στην ἔρευνα αὐτήν, οἱ 16χρονοι στη χώρα μας δεν ἐμφανίζουν ὑψηλότερα ποσοστά συγκριτικά με τὸ σύνολο τῶν χῃρων που συμμετέχουν στην πανευρῃπαϊκὴ ἔρευνα ESPAD. Μοναδικὴ ἐξαίρεση ἀποτελοῦν οἱ εἰσπνεόμενες ουσίες, για τις οποίες ἡ Ελλάδα ἐμφανίζει ὑψηλότερο ποσοστὸ χρήσης.

Ενασχόληση με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια

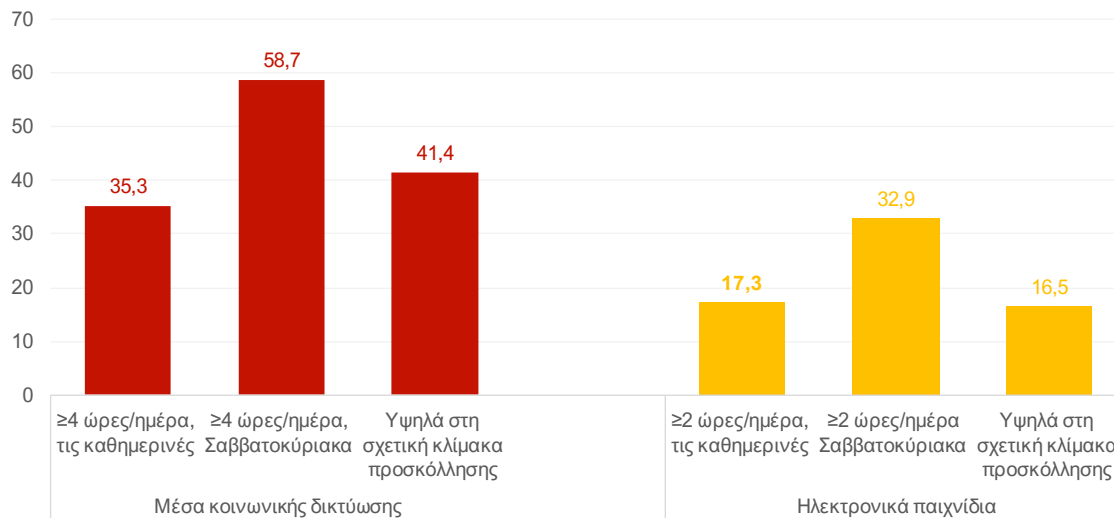
Τουλάχιστον 4 ώρες την ημέρα στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) αναφέρουν ότι περνούν ένας στους 3 μαθητές Λυκείου τις καθημερινές (35,3%) και σχεδόν τρεις στους 5 το Σαββατοκύριακο (58,7%, **Γράφημα 7**).

Παράλληλα, τουλάχιστον 2 ώρες την ημέρα περνά παίζοντας ηλεκτρονικά παιχνίδια ένας στους 6 μαθητές τις καθημερινές (17,3%) και ένας στους 3 το Σαββατοκύριακο

(32,9%). Επιπλέον, από τις απαντήσεις τους σε σχετικές ερωτήσεις εκτιμήθηκε ότι περισσότεροι από δύο στους 5 μαθητές (41,4%) βρίσκονται υψηλά στην Κλίμακα Προσκόλλησης στα ΜΚΔ και ένας στους 6 (16,5%) στην Κλίμακα Προσκόλλησης στα ηλεκτρονικά παιχνίδια.

Γράφημα 7. Ενασχόληση μαθητών 16-18 ετών στην Ελλάδα με τα α) μέσα κοινωνικής δικτύωσης και β) ηλεκτρονικά παιχνίδια

(%) Ενασχόληση μαθητών 16-18 ετών στην Ελλάδα με τα α) μέσα κοινωνικής δικτύωσης και β) ηλεκτρονικά παιχνίδια
ESPAD-GR 2019 | ΕΠΙΨΥ

Παρά το γεγονός ότι τόσο η ενασχόληση με τα ΜΚΔ όσο και με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια αφορούν χρόνο που οι έφηβοι περνούν μπροστά σε οθόνες, το «προφίλ» χρήσης για κάθε ένα από αυτά είναι διαφορετικό. Έτσι, τα κορίτσια καταγράφουν υψηλότερα ποσοστά στην ενασχόληση με/«προσκόλληση» στα ΜΚΔ (35,8% αγοριών και 46,9% κοριτσιών βρίσκονται υψηλά στη σχετική κλίμακα) ενώ τα αγόρια υψηλότερα ποσοστά στην ενασχόληση με/«προσκόλληση» στα ηλεκτρονικά παιχνίδια (25,7% αγοριών και 7,6% κοριτσιών βρίσκονται υψηλά στη σχετική κλίμακα). Η ενασχόληση με/ «προσκόλληση» τόσο στα ΜΚΔ όσο και στα ηλεκτρονικά παιχνίδια φαίνεται ότι αφορά περισσότερο τους μικρότερους ηλικιακά εφήβους, καθώς μειώνεται με την αύξηση της ηλικίας.

Οι έφηβοι από αναλογικά χαμηλότερο οικονομικό επίπεδο αναφέρουν σε υψηλότερο ποσοστό ενασχόληση με/προσκόλληση στα ΜΚΔ συγκριτικά με τους ομότιμους τους από μέσο και αναλογικά ανώτερο οικονομικό επίπεδο (υψηλά στη σχετική κλίμακα βρίσκονται 44,8% εφήβων από αναλογικά χαμηλότερο οικονομικό επίπεδο, 41,4% από μέσο και 39,8% από αναλογικά υψηλότερο), ενώ δεν παρατηρούνται διαφορές μεταξύ των τριών οικονομικών επιπέδων στην ενασχόληση με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια.

Διαχρονικά, από το 2015 στο 2019, το ποσοστό 16χρονων μαθητών που εκτιμήθηκε ότι βρίσκονται υψηλά στην Κλίμακα Προσκόλλησης στα ΜΚΔ αυξάνεται σημαντικά και στα δύο φύλα (από 36,1% σε 43,8%) ενώ το ποσοστό 16χρονων που βρίσκονται υψηλά στην Κλίμακα Προσκόλλησης στα ηλεκτρονικά παιχνίδια δεν μεταβάλλεται σημαντικά.

Συγκριτικά με τους εφήβους στις 35 χώρες του Προγράμματος ESPAD, οι έφηβοι στην Ελλάδα ασχολούνται με τα ΜΚΔ σε παρόμοιο ποσοστό τις καθημερινές και σε υψηλότερο τα Σαββατοκύριακα-εντούτοις βρίσκονται υψηλά στην Κλίμακα Προσκόλλησης σε χαμηλότερο ποσοστό (44%) από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (46%) στην Κλίμακα Προσκόλλησης στα ΜΚΔ. Οι έφηβοι στην Ελλάδα καταγράφουν χαμηλότερα ποσοστά συγκριτικά με τους ομότιμους τους στις υπόλοιπες χώρες του Προγράμματος, σε όλους τους δείκτες ενασχόλησης με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια (ενδεικτικά, 19% τῶν εφήβων στην Ελλάδα και 21% τῶν ομοτίμων τους στις χώρες του Προγράμματος βρίσκονται υψηλά στην Κλίμακα Προσκόλλησης στα ηλεκτρονικά παιχνίδια).

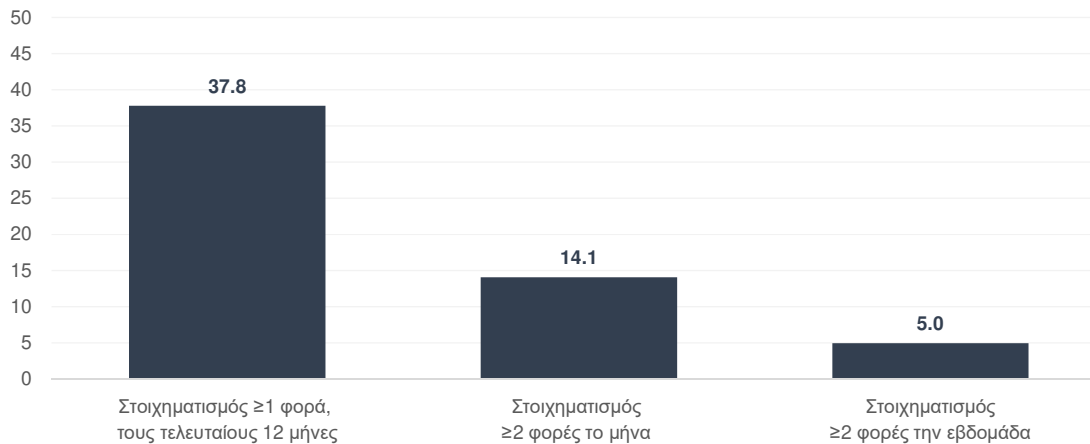
Ενασχόληση με το στοιχηματισμό

Σχεδόν δύο στους 5 μαθητές Λυκείου (37,8%) αναφέρουν ότι, κατά τους τελευταίους 12 μήνες από τη διεξαγωγή της έρευνας, έπαιξαν/στοιχημάτισαν χρήματα, σε τουλάχιστον ένα παιχνίδι, τουλάχιστον μία φορά (**Γράφημα 8**). Ένας στους 7 μαθητές (14,1%)

αναφέρει ότι στοιχημάτισε χρήματα 2-4 φορές το μήνα ενώ ένας στους 20 (5,0%) ότι στοιχημάτισε 2-3 φορές την εβδομάδα ή περισσότερες.

Γράφημα 8. Στοιχηματισμός σε τουλάχιστον ένα παιχνίδι κατά τους τελευταίους 12 μήνες στους μαθητές 16-18 ετών στην Ελλάδα

(%) Στοιχηματισμός σε τουλάχιστον 1 παιχνίδι, τους τελευταίους 12 μήνες, από μαθητές 16-18 ετών στην Ελλάδα
ESPAD-GR 2019 | ΕΠΙΨΥ

Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους σε σχετικές ερωτήσεις εκτιμήθηκε ότι μεταξύ τῶν μαθητῶν που στοιχηματίζουν, περισσότεροι από ένας στους 5 (22,8%) βρίσκονται σε κίνδυνο για παθολογική ενασχόληση με το στοιχηματισμό ενώ ένας στους 16 (6,3%) έχει ήδη παθολογική ενασχόληση. Ένας στους 4 εφήβους (26,3%) αναφέρει ότι στοιχηματίζει σε Πρακτορεία ενώ μόλις ένας στους 15 (6,5%) ότι στοιχηματίζει μέσω διαδικτύου. Επιπλέον, τρεις στους 10 μαθητές (29,4%) αναφέρουν ότι στοιχημάτιζε/στοιχηματίζει ο πατέρας τους ή/και η μητέρα τους.

Με την ηλικία αυξάνεται, σε όλους τους δείκτες που εξετάστηκαν, το ποσοστό εφήβων που στοιχηματίζουν. Επιπλέον, τα αγόρια στοιχηματίζουν σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό συγκριτικά με τα κορίτσια, διαφορά η οποία αυξάνεται με τη συχνότητα στοιχηματισμού. Δεν καταγράφονται διαφορές στη συχνότητα στοιχηματισμού ανάλογα με το οικονομικό επίπεδο της οικογένειας τῶν εφήβων. Ωστόσο, οι έφηβοι από αναλογικά υψηλότερο οικονομικό επίπεδο αναφέρουν στοιχηματισμό μέσω διαδικτύου σε διπλάσιο ποσοστό (8,1%) συγκριτικά με τους ομότιμους τους από αναλογικά χαμηλότερο οικονομικό επίπεδο (4,5%).

Δεν υπάρχουν διαχρονικά συγκρίσιμα δεδομένα για τη συχνότητα του στοιχηματισμού-πτόσο, από το 2015 στο 2019 το ποσοστό 16χρονῶν μαθητῶν στην χώρα που εκτιμάται ότι βρίσκονται σε κίνδυνο μειώνεται από 11,3% σε 8,1% -η μείωση αυτή αφορά κυρίως τα αγόρια ενώ για τα κορίτσια το αντίστοιχο ποσοστό δεν μεταβάλλεται σημαντικά.

Στην Ελλάδα καταγράφεται το υψηλότερο ποσοστό εφήβων (33%), μεταξύ όλων τῶν χῶρων του Προγράμματος ΨSPDD (22%), οι οποίοι αναφέρουν ότι στοιχημάτισαν χρήματα τουλάχιστον μία φορά τους τελευταίους 12 μήνες, σε τουλάχιστον ένα παιχνίδι. Εντούτοις, το εύρημα αυτό δεν μπορεί να αξιολογηθεί ως ενδεικτικό για την έκταση του φαινομένου στη χώρα καθώς ενδεχομένως αντικατοπτρίζει τον περιστασιακό στοιχηματισμό που «εθιμοτυπικά» λαμβάνει χώρα την περίοδο τῶν γιορτῶν με τη μορφή, για παράδειγμα, παιχνιδιών με τράπουλα και αγοράς λαχείων. Επιπλέον, ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι, σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, οι έφηβοι στην Ελλάδα στοιχηματίζουν σε χαμηλότερα ποσοστά χρήματα μέσω διαδικτύου (5% στην Ελλάδα έναντι 8% για το Μ.Ο. τῶν χῶρων που συμμετέχουν στην Έρευνα).

Ευχαριστίες

Το ΕΠΙΨΥ ευχαριστεί το **Υπουργείο Υγείας**, καθώς και το **European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA)** και τον **Οργανισμό Κατά των Ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ)** για τη μερική χρηματοδότηση της έρευνας. Ευχαριστεί επίσης: τους/τις επιστημονικά υπευθύνους και τα στελέχη τῶν Κέντρῶν Πρόληψης τῶν Εξαρτήσεῶν και Προαγῶγῆς της Ψυχοκοινωνικῆς Υγείας • τους/τις εθελοντές/ριες και συνεργάτες/ιδες του ΕΠΙΨΥ και τῶν Κέντρῶν Πρόληψης που χορήγησαν τα ερῶντηματολόγια στα σχολεία • το Υπουργείο Παιδείας και το σύνολο τῶν Διευθύνσεῶν Δ/θμίας Εκπ/σης της χώρας • τους/τις Διευθυντές/ριες και τους/τις εκπαιδευτικούς τῶν σχολειῶν που συμμετείχαν στην έρευνα • τους/τις μαθητές/ριες και τους γονεῖς τους • το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΕΠΝ)

Πληροφορίες

Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας, Νευροεπιστημῶν και Ιατρικῆς Ακριβείας «ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ» | ΕΠΙΨΥ

Ιστοσελίδα: www.epipsi.gr | Π: espad@epipsi.gr | T: 210 6170804-5
<https://www.facebook.com/PIPSI.UMHRI>

Αθήνα 2021